

Stosowanie dopalaczy przez studentów wybranych łódzkich uczelni. Cz. I.

Use of psychoactive substances in students of selected Lodz universities. Part I.

ANNA GARUS-PAKOWSKA, RAFAŁ MOCZULSKI, MAŁGORZATA DROZDOWSKA

Zakład Higieny i Promocji Zdrowia Katedry Higieny i Epidemiologii Uniwersytetu Medycznego w Łodzi

Wstęp. Dopapalacze (ang. legal highs, boosters, herbal highs, smarts) to zbiór substancji wykazujących psychoaktywne działanie, sprzedawanych jako produkty kolekcjonerskie, nie nadające się do spożywania przez ludzi. Przedstawianie ich jednak jako sprawdzona alternatywa dla niebezpiecznych i nielegalnych substancji psychoaktywnych takich jak narkotyki przyczyniło się do dużej ich popularyzacji wśród młodych ludzi.

Cel pracy. Oszacowanie stosowania dopapalaczy wśród studentów łódzkich uczelni wyższych.

Materiał i metoda. Badanie zrealizowano w okresie od grudnia 2010 r. do marca 2011 r. przy pomocy anonimowego kwestionariusza ankiety. Grupę badaną stanowiło 288 osób, w tym 148 kobiet i 140 mężczyzn, studiujących na różnych wydziałach czterech łódzkich uczelni wyższych.

Wyniki. Po dopapalacze sięgnęło 23% studentów. Zdecydowanie częściej po dopapalacze sięgali mężczyźni oraz studenci pochodzący z dużych miast. Największy odsetek osób zażywających dopapalacze był wśród tych, którzy podczas trwania studiów mieszkali w akademiku. Co 10 student używał dopapalacze regularnie a co 2 – czasami. Najwięcej badanych sięgnęło po dopapalacze z ciekawości (77%). Grupa dopapalaczy, po którą sięgano najczęściej, to tak zwane „poprawiacze nastroju”. Miejscem, w którym badane osoby najczęściej kupowały dopapalacze, były sklepy z dopapalaczami. Skutki uboczne związane z zażyciem dopapalaczy wystąpiły u 51% badanych. 71% badanych łączyło dopapalacze z innymi substancjami (alkoholem, narkotykami).

Wniosek. Otrzymane wyniki badań pokazują, że pomimo krótkiego okresu istnienia dopapalaczy na legalnym rynku zyskały one dużą popularność wśród młodych ludzi.

Słowa kluczowe: dopapalacze, studenci, stosowanie substancji psychoaktywnych

Introduction. Boosters (legal highs, herbal highs, smarts) are psychoactive substances sold as collector items, not for human consumption. Presenting them however as a safe alternative for dangerous and illegal psychoactive substances, such as drugs, made them popular among young people.

Aim. The determination of booster use in students of Lodz universities.

Material & method. The study was conducted between December 2010 and March 2011, by means of an anonymous questionnaire survey. The study subjects were 288 persons, 148 women and 140 men, students of different faculties of four Lodz universities.

Results. Boosters were tried out by 23% of the students; mostly by men and students of big cities. The highest percentage of booster users was revealed among the dormitory residents. Every 10th student used boosters regularly, every 2nd – sometimes. The majority of subjects tried boosters out of curiosity (77%). The most popular were so-called “mood enhancers”. The places where the subjects most often bought boosters were booster shops. The side effects of booster use were manifested in 51% of the subjects. 71% of the subjects used boosters with other substances (alcohol, drugs).

Conclusion. Despite a short period of their legal presence on the market the boosters gained high popularity among young people.

Key words: boosters, students, use of psychoactive substances

© Probl Hig Epidemiol 2012, 93(2): 350-355

www.phie.pl

Nadesłano: 03.04.2012

Zakwalifikowano do druku: 19.06.2012

Adres do korespondencji / Address for correspondence

dr n. med. Anna Garus-Pakowska

Katedra Higieny i Epidemiologii, Uniwersytet Medyczny w Łodzi

ul. Jaracza 63, 90-251 Łódź

e-mail: anna.garus-pakowska@umed.lodz.pl

Wstęp

Od wieków ludzkość zna wiele substancji psychoaktywnych. Stosowano je w celu uśmierzania bólu, niwelowania przykrych wspomnień, tłumienia wewnętrznych zahamowań, „oderwania się” od rzeczywistości, a także w celu nawiązywania kontaktu ze zmarłymi [1]. W 2008 r. pojawiły się na polskim rynku nowe substancje psychoaktywne, tak zwane

dopapalacze, które były już powszechnie znane w innych krajach europejskich. Dopapalacze przedstawiane były jako sprawdzona alternatywa dla niebezpiecznych i nielegalnych substancji psychoaktywnych takich jak narkotyki. W Polsce do 2008 r. można było je nabyć jedynie przez Internet. Sprzedawane były jako produkty kolekcjonerskie nie nadające się do spożycia przez ludzi, dzięki czemu obrót nimi był legalny [2]. Do

momentu powstania pierwszego stacjonarnego sklepu z dopalaczami handel tymi produktami miał jedynie charakter marginalny i nie wzbudzał zainteresowania opinii publicznej. Otwarcie pierwszego sklepu stacjonarnego pod nazwą Dopłacze.com, któremu towarzyszyła dynamiczna i nowoczesna kampania reklamowa, przyciągnęła uwagę młodych ludzi i masmediów. Od tego momentu dopalacze stały się bardzo popularne, a sklepy z nimi powstawały jeden po drugim. Do końca 2008 r. w Polsce pojawiło się ponad 40 sklepów stacjonarnych z dopalaczami. W październiku 2010 r. przed decyzją o zamknięciu sklepów „dla kolekcjonerów” było ich już ponad 1300. Wraz ze wzrostem liczby osób zażywających dopalacze pojawiało się coraz więcej doniesień o ich szkodliwym działaniu i kolejnych zatrutych dopalaczami młodych ludziach.

Badania na temat oddziaływania dopalaczy na organizm wykazały, iż jest ono porównywalne, lub nawet silniejsze niż działanie narkotyków. Jednym z największych zagrożeń, jakie niesie ze sobą stosowanie dopalaczy, jest ich niezbadany skład. Jest to powodem kłopotów przy określaniu ich toksyczności a także efektu, jaki może wywołać spożycie tych związków w połączeniu z innymi substancjami psychoaktywnymi, np. alkoholem czy lekami [3]. Wyniki analiz laboratoryjnych unaocznily niską jakość produkcji tych środków, czego dowodem były liczne zanieczyszczenia w nich wykryte, np. związki wykorzystywane do eliminacji grzybów, czy szkodników [2, 4].

W piśmiennictwie można znaleźć niewiele opracowań dotyczących problemu zażywania nowych substancji psychoaktywnych jakimi są dopalacze.

Cele pracy

Oszacowanie stosowania dopalaczy wśród studentów łódzkich uczelni wyższych, a w szczególności określenie częstości zażywania dopalaczy oraz poznanie powodów i okoliczności, w których studenci sięgali po dopalacze. Ponadto sprawdzenie czy studenci łączyli zażywanie dopalaczy z alkoholem lub narkotykami oraz poznanie skutków ubocznych, które wystąpiły po konsumpcji tych środków.

Materiał i metoda

Badanie zrealizowano w okresie od grudnia 2010 r. do marca 2011 r. – po otrzymaniu pozytywnej opinii Komisji Bioetyki Uniwersytetu Medycznego w Łodzi.

W badaniu wykorzystano anonimowy kwestionariusz ankiety, składający się z 49 pytań, z których 22 dotyczyły analizy stosowania dopalaczy przez studentów łódzkich uczelni wyższych, a 6 odnosiło się do struktury badanej grupy. Ankieta była złożona z pytań zamkniętych i otwartych.

Studenci, którzy wyrazili zgodę na wypełnienie ankiety, zostali poinformowani o celach i metodzie przeprowadzanego badania. Uzyskane wyniki poddano analizie statystycznej z wykorzystaniem testu χ^2 przy poziomie istotności $p=0,05$.

Wyniki badań

Struktura badanej grupy

Badaniem objęto ogółem 288 osób, w tym 148 kobiet i 140 mężczyzn, studiujących na różnych wydziałach czterech łódzkich uczelni wyższych. Wśród studentów, którzy wypełnili ankietę, najmłodsza osoba miała 19 lat, natomiast najstarsza 28 lat. Studenci, którzy ukończyli 21 lat, stanowili najliczniejszą grupę wieku biorącą udział w badaniu. Najbardziej liczną grupą studentów uczestniczących w projekcie badawczym byli słuchacze 3 roku studiów. Przy szacowaniu liczby badanych według roku studiów 1. i 2. rok studiów uzupełniająco magisterskich potraktowano zgodnie z kolejnością jako 4 i 5 rok studiów jednolitych. Badani studenci byli słuchaczami trzech państwowych uczelni: Uniwersytetu Medycznego w Łodzi, Uniwersytetu Łódzkiego oraz Politechniki Łódzkiej a także jednej prywatnej – Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania (WSPiZ). Respondenci objęci badaniem studiowali na następujących kierunkach studiów: lekarski, lekarsko-dentystyczny, zdrowie publiczne, ratownictwo medyczne, farmacja, fizjoterapia, transport, elektronika i telekomunikacja, ochrona środowiska, pedagogika, informatyka, zarządzanie i marketing. Najwięcej respondentów jako miejsce zamieszkania wskazało na duże miasto natomiast najrzadziej wskazywano na wieś. Dla ponad połowy badanych miejsce pobytu było zgodne z miejscem zameldowania. Dokładną strukturę badanych przedstawia tabela I.

Stosowanie dopalaczy przez studentów łódzkich uczelni wyższych

Spośród 288 studentów biorących udział w badaniu 65 z nich zażywało dopalacze (23%). Po środki te istotnie częściej sięgali studenci płci męskiej niż żeńskiej ($\chi^2=33,1092$, $p\leq 0,05$). Do zażywania dopalaczy przyznało się 52 mężczyzn i 13 kobiet (odpowiednio 37,14% i 8,78%).

Zdecydowanie częściej po dopalacze sięgali studenci pochodzący z dużych miast niż ci z małych miast i wsi ($\chi^2=13,6886$, $p\leq 0,05$). Spośród wszystkich badanych, którzy sięgnęli po dopalacze ($N=65$) 40 osób pochodziło z dużych miast (61,54%), 16 z małych miast (24,61%) oraz 9 ze wsi (13,85%).

Dopalacze zażywało 33% studentów, którzy jako miejsce zamieszkania wskazali duże miasto; odsetek studentów zażywających dopalacze wśród mieszkań-

Tabela I. Struktura demograficzna badanych
Table I. Demographic structure of subjects

Lp./No.	Zmienna różnicująca / Differentiating variable	N	%	
1.	Płeć	Kobieta	148	51,39
		Mężczyzna	140	48,61
2.	Wiek	19-21 lat	145	50,35
		22-24 lata	121	42,01
		25 lat i więcej	22	7,64
3.	Rok studiów	I.	68	23,61
		II.	38	13,19
		III.	108	37,50
		IV.	4	1,39
		V.	70	24,31
4.	Rodzaj Uczelni	Uniwersytet Medyczny	124	43,06
		Politechnika Łódzka	103	35,76
		Uniwersytet Łódzki	32	11,11
		WSPiZ	29	10,07
5.	Miejsce pochodzenia	Duże miasto	122	42,36
		Małe miasto	88	30,56
		Wieś	78	27,08
6.	Miejsce zamieszkania	Zgodne z zameldowaniem	150	52,08
		Akademik	47	16,32
		Stacja	59	20,49
		Inne	32	11,11

ców małych miast wyniósł 18% a wśród mieszkańców wsi 12%.

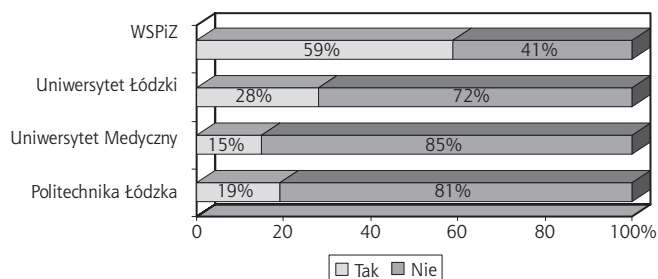
Największy odsetek osób zażywających dopalacze odnotowano wśród tych, którzy podczas trwania studiów mieszkali w akademiku (27,66%), grupa badanych mieszkająca w trakcie trwania studiów w miejscu zgodnym z miejscem zameldowania charakteryzuje się 27,33% odsetkiem osób zażywających dopalacze. Wśród studentów, dla których miejscem pobytu podczas studiów jest stacja i inne niż wymienione miejsce pobytu, odsetki te wynoszą kolejno 8,47% i 18,75%.

Spośród wszystkich 65 studentów, którzy przyznali się do zażywania dopalaczy 20 osób (30,77%) było studentami Politechniki Łódzkiej. Najmniej respondentów zażywających dopalacze studiowało na Uniwersytecie Łódzkim (13,85%) (tab. II). Różnice były istotne statystycznie ($\chi^2=26,4448$, $p \leq 0,05$).

Najwyższy odsetek studentów, którzy stosowali dopalacze odnotowano w WSPiZ (59%), natomiast najniższy na Uniwersytecie Medycznym (15%) (ryc. 1).

Tabela II. Zażywanie dopalaczy według uczelni
Table II. Use of boosters by university

Łódzka Uczelnia Wyższa	Liczba badanych zażywających dopalacze	% badanych zażywających dopalacze
Politechnika Łódzka	20	30,77
Uniwersytet Medyczny	19	29,23
Uniwersytet Łódzki	9	13,85
Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania	17	26,15
Razem	65	100

Ryc. 1. Struktura zażywających dopalacze zgodnie z miejscem studiowania

Fig. 1. Structure of booster users by university

Na pytanie o częstość zażywania dopalaczy najczęściej respondentów (52,31%) odpowiedziało, że zażywa je czasami. Następnie 35,68% studentów przyznało, że był to incydent jednorazowy, a 12,31% osób zażywa dopalacze regularnie. Wśród respondentów, którzy sięgali po dopalacze regularnie odsetek studentów zażywających wyżej wspomniane produkty raz w miesiącu, raz w tygodniu, kilka razy w tygodniu i codziennie był taki sam i wyniósł po 25%.

Analiza częstości stosowania dopalaczy pod względem płci wykazała podobną tendencję u kobiet i u mężczyzn. Najwięcej badanych kobiet (7) i mężczyzn (27) przyznało się do kilkukrotnego zażywania dopalaczy. Jednorazowo dopalacze zażywało 27 mężczyzn i 5 kobiet. Do regularnego stosowania owych związków przyznało się 7 mężczyzn i 1 kobieta (tab. III).

Tabela III. Częstość stosowania dopalaczy według płci
Table III. Frequency of booster use by gender

	Częstość zażywania dopalaczy			
	Jednorazowo	Czasami	Regularnie	Razem
Kobiety	5	7	1	13
Mężczyźni	18	27	7	52

Najczęściej po dopalacze sięgano z ciekawości (69,44%). Dla prawie co 10 studenta (9,72%) przyczyną zażycia dopalaczy był fakt ich legalności, natomiast 5,56% badanych sięgnęła po dopalacze, ponieważ wykazują silniejsze działanie niż niektóre używki. Co 20 student (4,14%) został nakłoniony do użycia dopalaczy przez inną osobę.

Studenci, którzy zażywali dopalacze czasami lub regularnie, w większości (64% badanych) robili to dla lepszej zabawy, 22% studentów w celu odprężenia się, 2% wskazało na modę na dopalacze natomiast 12% na inne wyżej nie wymienione przyczyny.

Wśród sytuacji podczas których studenci stosowali dopalacze wymieniano najczęściej imprezy w domu (38,67%), imprezy w pubie (32%). Takimi okolicznościami były także imprezy w akademikach (8%).

Studenci byli również poproszeni o odpowiedź na pytanie czy uczestniczyli w imprezie, na której inne osoby zażywały dopalacze. Spośród wszystkich badanych aż 117 osób uczestniczyło w takiej imprezie (40,63%). Impreza w domu była najczęściej wymieniana jako ta, na której zażywano dopalacze, uczestnikami takiej imprezy było 44% respondentów. W imprezie w pubie, podczas której inni jej uczestnicy zażywali dopalacze uczestniczyło 28% badanych, 15% badanych wskazało na imprezę w klubie studenckim, a 10% na imprezę w akademiku. Na poziomie istotności błędu $p \leq 0,05$ ($\chi^2 = 62,7819$) stwierdzono zależność między uczestnictwem w imprezie, na której zażywano dopalacze a własnym zażyciem tych środków. 83% badanych, którzy stosowali dopalacze uczestniczyło w takiej imprezie, natomiast wśród osób, które nie zażywały dopalaczy już tylko 28% było uczestnikiem imprezy, na której stosowano dopalacze.

Badani studenci w pytaniu o grupę dopalaczy, po którą sięgają najczęściej w większości wskazali na tak zwane „poprawiacze nastroju”. Strukturę najczęściej stosowanych grup dopalaczy przedstawia tabela IV.

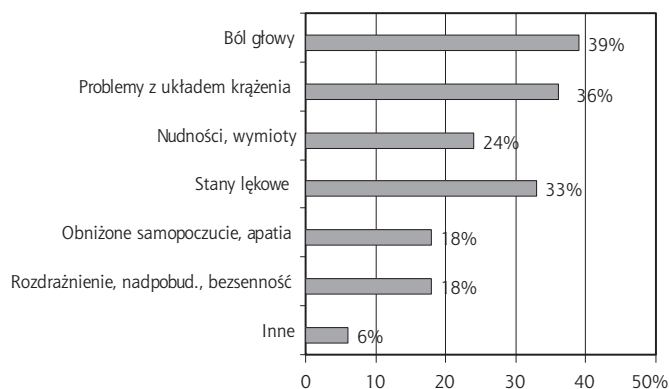
Tabela IV. Grupy najczęściej stosowanych dopalaczy
Table IV. Groups of most often used boosters

Grupy dopalaczy	Liczba badanych	% badanych
„Wzmacniacze mózgu”	6	9,23
„Poprawiacze nastroju”	55	84,62
Halucynogeny	4	6,15
Razem	65	100

Miejszem, w którym badane osoby najczęściej kupowały dopalacze, były sklepy z dopalaczami, na które wskazało 77% badanych. Z kolei 12% respondentów najczęściej nabywała „produkty kolekcjonerskie” przez Internet. Co 10. osoba wskazała, że nie kupowała osobiście dopalaczy a otrzymała je od kogoś innego.

Skutki uboczne związane z zażyciem dopalaczy wystąpiły u 33 badanych, co stanowiło 51% wszystkich osób, które zażywały dopalacze. Najczęściej był to ból głowy (39%) oraz problemy z krążeniem (36%). U co trzeciego badanego pojawiły się stany lękowe. 24% osób odczuwało nudności i wymioty, a 18% respondentów przyznało, że po spożyciu dopalaczy byli apatyczni, przygnębieni i mieli złe samopoczucie. Taki sam odsetek badanych miał problemy związane z bezsennością, rozdrażnieniem i nadpobudliwością (ryc. 2).

Negatywnym skutkiem ubocznym zażywania substancji psychoaktywnych w tym także dopalaczy jest tak zwana „zła podróż” (Bad trip). Tego negatywnego zjawiska doświadczyło 13 badanych, co stanowiło 20% ogółu badanych, które zażywały dopalacze. Najczęs-

Ryc. 2. Najczęściej występujące skutki uboczne po zażyciu dopalaczy
Fig. 2. Most frequent side effects of booster use

kiej „Bad trip” występowało u osób, które sięgnęły po dopalacze poprawiające nastrój.

Bardzo niepokojący jest fakt, że na pytanie o łączenie dopalaczy z innymi używkami prawie 71% badanych odpowiedziało, że spożywali dopalacze i inne używki w tym samym czasie. Najczęściej łączono je z alkoholem (87% respondentów); 26% badanych łączyło dopalacze z narkotykami a 4% z innymi używkami.

Wśród efektów, jakie wywołało połączenie dopalaczy z innymi używkami, studenci wymieniali: wzmożoną euforię, pobudzenie, agresję, poprawę samopoczucia, bóle głowy i brzucha, halucynacje, otępienie, senność, rozdrażnienie, nudności i wymioty.

Wśród wszystkich ankietowanych (288 osób) 9,03% potwierdziło, że większość ich znajomych zażywa dopalacze. Niespełna 13% badanych zna kilka osób, które stosują dopalacze regularnie, natomiast aż 41,67% badanych zna kilka osób sięgających po tę grupę substancji psychoaktywnych okazjonalnie. Mniej niż 40% respondentów nie ma wśród swoich znajomych osób, które zażywają dopalacze.

Dyskusja

W badaniu przeprowadzonym przez Millward Bron SMG/KRC w 2009 r. na zlecenie CINN KBPN na temat używania substancji psychoaktywnych, którym objęto 1001 osób w wieku 15-75 lat, pytano również o używanie dopalaczy. Odsetek osób zażywających dopalacze wyniósł 6%. Jest to wynik dużo niższy od uzyskanego w naszych badaniach (23%), należy jednak pamiętać, że ankieta SMG/KRC przeprowadzana była wśród populacji generalnej a po różnego rodzaju używki najczęściej sięgają ludzie młodzi [5]. Niepokojące są wyniki badań przeprowadzonych przez Horst-Sikorską i Skajską-Sadowską wśród uczniów szkół średnich, z których wynika, że spośród przebadanych uczniów 45% osób przyznało się do zażywania narkotyków [6]. Jest to o tyle niepokojące, że po substancje psychoaktywne sięgają coraz młodsze

osoby a odsetek osób zażywających te substancje jest dużo wyższy niż w grupie przebadanych studentów.

Mężczyźni stanowili 80% łódzkich studentów, którzy przyznali się do zażywania dopalaczy. Podobny odsetek uzyskano również przy analizie stosowania narkotyków, gdzie także płęć męska częściej sięgała po narkotyki. Zależność między płcią a zażywaniem środków odurzających została potwierdzona w wielu innych badaniach [7, 8]. Przyczyny takiej relacji można dopatrywać się w większej skłonności mężczyzn do zachowań ryzykownych w tym do zażywania substancji psychoaktywnych.

Pietryka-Michałowska i wsp. w badaniach na temat zażywania substancji psychoaktywnych przez studentów Akademii Medycznej w Lublinie zauważają, że częściej po owe substancje sięgali studenci pochodzący z dużych miast [9]. Taką zależność potwierdzają również rezultaty niniejszej pracy. Studenci pochodzący z dużych miast stanowili 62% badanych zażywających dopalacze. Ponadto analiza zażywania owych produktów wśród studentów pochodzących z dużych miast, z małych miast i wsi wykazała, iż największy odsetek osób stosujących dopalacze jest właśnie wśród studentów pochodzących z dużych miast (w naszej pracy wyniósł on 33%). Podobną tendencję obserwuje się także w odniesieniu do populacji generalnej, w której zażywanie substancji psychoaktywnych jest bardziej rozpowszechnione wśród mieszkańców dużych miast [5].

Najniższy odsetek studentów zażywających dopalacze to słuchacze Uniwersytetu Medycznego (15%). Studenci kierunków medycznych z racji materiału dydaktycznego przerabianego podczas studiów posiadają większą wiedzę na temat substancji psychoaktywnych i przede wszystkim konsekwencji ich zażywania, co powinno przekładać się na prowadzenie zdrowego stylu życia i unikania zachowań i używek szkodzących zdrowiu. Przedstawioną hipotezę zdają się potwierdzać otrzymane rezultaty badań w postaci najniższego odsetka studentów stosujących dopalacze na tle innych uczelni. Łaszek i wsp. w swoich badaniach dotyczących negatywnych wzorców zachowań studentów otrzymali wyniki różniące się od tych przedstawionych powyżej. Wynika z nich, że wiedza studentów Uniwersytetu Medycznego w Łodzi nie wpływa znacząco na decyzje o zażywaniu substancji psychoaktywnych, co więcej studia na tym Uniwersytecie miały wpływ na zażywanie niektórych używek min. alkoholu i papierosów [10]. Jak wynika z badań własnych i Łaszek i wsp. wśród substancji psychoaktywnych częściej studenci Uniwersytetu Medycznego sięgają po alkohol i papierosy niż po dopalacze.

Spośród osób, które przyznały się do sięgnięcia po dopalacze, dla 35% badanych było to jednorazowy incydent, 53% zażywa dopalacze czasami a 12%

regularnie. Podobne tendencje w częstości zażywania substancji psychoaktywnych, w tym alkoholu i narkotyków zaobserwowali także w swoich badaniach Chodkiewicz i Juczyński [11]. Warto zwrócić uwagę na zależność pomiędzy częstością picia alkoholu, zażywaniem narkotyków a stosowaniem dopalaczy. Uzyskane wyniki jednoznacznie dowodzą, że osoby, które piją alkohol przynajmniej raz w tygodniu częściej sięgają po dopalacze ($\chi^2=41,6666$, $p\leq 0,05$). Istotna statystycznie ($\chi^2=75,8264$, $p\leq 0,05$) jest również zależność między stosowaniem dopalaczy a narkotyków. Spośród osób, które sięgnęły po dopalacze 66% zażywało także narkotyki.

Po otworzeniu pierwszych stacjonarnych sklepów z dopalaczami, na temat produktów przez nie oferowanych zaczęto mówić coraz więcej a lawina reportaży na ich temat przysporzyła im wiele popularności. Do sięgnięcia po dopalacze wielu młodych ludzi skłoniła właśnie ciekawość, czym tak naprawdę są kontrowersyjne produkty i jak działają. W przeprowadzonym badaniu aż 77% badanych wskazało na „ciekawość” jako jeden z głównych powodów zażycia dopalaczy. Najlicniejsza grupa studentów zażywających dopalacze czasami lub regularnie jako główny powód takiego zachowania zadeklarowała chęć lepszej zabawy (64%) natomiast 22% badanych zażywało dopalacze w celu odprężenia się i relaksu. Wiąże się to oczywiście z sytuacjami, w których studenci najczęściej sięgają po dopalacze. 44% badanych najczęściej zażywało dopalacze podczas imprez domowych, 28% podczas imprez w pubach natomiast 15% podczas imprez w klubach studenckich. Jak pokazują również badania innych autorów substancje psychoaktywne zażywane są głównie w czasie spotkań towarzyskich i imprez min. dla lepszej zabawy. Z badań przeprowadzonych wśród studentów pielęgniarstwa i medycyny przez Szczerbę i Trzecieńską-Green wynika, iż 72% osób studiujących na wspomnianych kierunkach spożywa takie substancje psychoaktywne jak np. alkohol podczas spotkań towarzyskich min. w pubach i dyskotekach [12]. Dane z raportu „Studenci 2004” dotyczącego używania substancji psychoaktywnych przez studentów również pokazują, że badana grupa respondentów sięga po wspomniane związki w większości dla relaksu i odprężenia (82% mężczyzn i 77% kobiet) a sytuacje, w których zażywają substancje psychoaktywne to przede wszystkim spotkania towarzyskie takie jak imprezy w domu (72% badanych) czy imprezy w klubach studenckich (35% badanych). Badania dowiodły również, że częściej po dopalacze sięgały osoby, które uczestniczyły w imprezie, na której inni zażywali owe produkty [13].

Najpopularniejszą grupą dopalaczy wśród badanych studentów były te o właściwościach euforyzujących i poprawiających nastroj, 85% badanych

studentów najczęściej sięgała właśnie po dopalacze o takim działaniu. Najczęściej zażywany narkotykiem wykazującym podobne właściwości była marihuana (84%). Wyniki te pokrywają się z rezultatami uzyskanymi wśród studentów Akademii Medycznej w Lublinie czy studentów Uniwersytet Medyczny w Białymstoku [7, 9].

Wśród 33 studentów, u których wystąpiły skutki uboczne po spożyciu dopalaczy, najczęściej wymieniane były takie, jak: ból głowy (39% badanych), problemy z układem krążenia (36% badanych) oraz stany lękowe (33% badanych). Co piąty student doświadczył uczucia tak zwanej „złej podróży”. Badania Kocom i wsp. oprócz takich skutków ubocznych jak stany lękowe i depresja, zwracają także uwagę na bardzo często występujące u badanych problemy z samokontrolą i agresywnym zachowaniem wobec siebie i innych osób [14].

Otrzymane wyniki badań pokazują, że pomimo krótkiego okresu istnienia dopalaczy na legalnym rynku zyskały one dużą popularność. Pomimo wielu ostrzeżeń o ich szkodliwych działaniu i konsekwencji, jakie może wywołać ich zażywanie wielu młodych lu-

dzi skuszonych nowoczesną i dynamiczną promocją sięgnęło po dopalacze. Wydaje się, że w takiej sytuacji całkowita delegalizacja i zamknięcie sklepów z dopalaczami było najlepszym rozwiązaniem problemu. Nie należy jednak zapominać o konieczności ciągłego monitorowania rynku substancji psychoaktywnych i Internetu, w którym wciąż można znaleźć oferty sprzedaży „produktów kolekcjonerskich”. Zjawisko dopalaczy po zamknięciu sklepów, które zajmowały się ich sprzedażą, przybrało mniejsze rozmiary. Ale czy wszystkie działania rządu polskiego były wystarczające i przyniosły pożądane rezultaty? Może to tylko cisza przed burzą? Zawsze jest tak, że nie da się opanować wszystkich źródeł zakazanych produktów. Grupa osób, która chce mieć je w posiadaniu, i tak dotrze do podmiotów, które rozprowadzają je dla własnych korzyści.

Wniosek

Pomimo krótkiego okresu istnienia dopalaczy na legalnym rynku zyskały one dużą popularność wśród młodych ludzi.

Piśmiennictwo / References

1. Drążek A, Drążek E. Patologie naszych czasów. Prymat, Białystok 2007.
2. <http://www.pctox.pl/news.php?extend.18> (2011.05.06).
3. Widawa M. Dopalacze – Przejściowa moda czy realne zagrożenie? Serwis Informacyjny Narkomania 2009, 45(1): 2-6.
4. <http://www.dopalaczeinfo.pl> (2011.04.26).
5. Malczewski A, Widawa M. Używanie substancji psychoaktywnych w populacji generalnej – wyniki badania z 2009 roku. Serwis Informacyjny Narkomania 2010, 51(3): 26-30.
6. Horst-Sikorska W, Skalska-Sadowska J. Ocena rozpowszechnienia substancji psychoaktywnych wśród młodzieży szkolnej miasta Poznania. Now Lek 2007, 76(4): 322-326.
7. Kułak A, Shpakov A, Kułak P. Wstępna analiza problemu nikotynizmu, alkoholizmu i narkomanii w populacji studentów. Probl Hig Epidemiol 2011, 92(1): 137-145.
8. Ostaszewski K. Trendy w używaniu przez młodzież substancji psychoaktywnych. Badania Mokotowskie – Kontynuacja. Alkoholizm i Narkomania 2001, 14(3): 387-406.
9. Pietryka-Michałowska E, Wdowiak L, Dreher P. Zachowania zdrowotne studentów akademii medycznej. II. Analiza spożycia alkoholu, palenia papierosów, picia kawy, zażywania narkotyków. Zdr Publ 2004, 114(4): 532-536.
10. Łaszek M, Nowacja E, Szatko F. Negatywne wzorce zachowań studentów. Cz. I. Konsumpcja alkoholu i stosowanie substancji psychoaktywnych. Probl Hig Epidemiol 2011, 92(1): 114-119.
11. Chodkiewicz J, Juczyński Z. Problem używania środków psychoaktywnych przez młodzież. Badania uczniów szkół łódzkich. Alkoholizm i Narkomania 2002, 15(4) <http://www.ipin.edu.pl/ain/t15n04.php> (2011.08.08).
12. Szczyrba BA, Trzcieniecka-Green A. Porównanie używania alkoholu i innych substancji psychoaktywnych przez studentów I roku pielęgniarstwa. Zdr Publ 2004, 114(2): 177-183.
13. Używanie substancji psychoaktywnych przez studentów. Studenci 2004, Raport z badania ankietowego. PBS, 2004.
14. Kocom K, Okulicz-Kozaryn K, Pisarska A. Młodzież o narkotykach – Wyniki badań jakościowych. Alkoholizm i Narkomania 2004, 17(1-2): 45-60.